
การศึกษาศักยภาพ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทย – มุสลิม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Study of Community Potential and Participation in Cultural Tourism Promotion and Development: Case Study of Thai-Muslim Communities in Phranakhon Si Ayutthaya

รองศาสตราจารย์ ถ้ายอง ปลั่งกลางและคณะ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชนและนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนป่าดง และชุมชนประจักษ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในชุมชน จำนวน 269 คน นักท่องเที่ยว 202 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนมีความเห็นว่าการประกอบการผลิตโรตีสายไหมเป็นจุดเด่นในชุมชน รองลงมาคือแหล่งโบราณสถาน/ศาสนสถาน ความคิดเห็นเพื่อให้มีการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชน ได้แก่ การกำจัดขยะมูลฝอย และมีคณะกรรมการดำเนินงาน สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญ คือ การรักษาความปลอดภัย โดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนในระดับปานกลาง

สถานการณ์ - ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนมีความเห็นด้วยในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง คือ ด้านศักยภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย และด้านการบริหารจัดการ ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในระดับปานกลางถึงระดับมาก ขณะที่นักท่องเที่ยว มีความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวและ ด้านสวัสดิภาพความปลอดภัยในระดับมาก

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งเสริมและการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ชุมชน ไทย – มุสลิม ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว

*รองศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Abstract

The main purposes of this study were to communities and tourists' opinions about cultural tourism management at Pratuchai and Partong in Phranakhon Si Ayutthaya. The samples were 269 heads of the communities families and 202 tourists. Research instruments were employed using a questionnaire. Data analysis was employed using fundamental statistics. The findings are indicated as follows : Points in the community which were named respectively on rotee saimai production and the old and religious ruins. Opinions towards sustainable tourism were stated on eliminating garbage and pollution and appointing administering committee. An important facility in the community was on taking care of security. Moderate levels were found on their knowledge and understanding about cultural tourism.

In terms of situation and potential of the cultural tourist, it revealed that moderate levels of opinions were found aspects: potential and environment, fundamental structure, activities at the tourist, security, and management.

Key word : Communities participation, Cultural Tourism, Promotion and Development, Thai – Muslim Communities, Management Potential of Tourism

บทนำ

แนวคิดของการเดินทางท่องเที่ยวในโลกปัจจุบัน นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ และคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กันไปด้วย รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวแนวใหม่จึงมีหลายรูปแบบที่สำคัญคือเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน¹ (Sustainable Tourism Development) โดยคำนึงถึงหลักการสำคัญ ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถรองรับธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว การตระหนักในกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (เอกลักษณ์ และ อัตลักษณ์) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว และ การประสานความต้องการและ

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มียุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ เสริมสร้างความก้าวหน้า และพัฒนาท้องถิ่น คณะผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานในท้องถิ่น จึงสนใจศึกษาเรื่อง "การศึกษาศักยภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับชุมชนไทยมุสลิมในชุมชนป่าตองและชุมชนประดู่ชัย" เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนเจ้าของพื้นที่ และบุคลากรในสถาบัน การศึกษา อันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวระดับชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

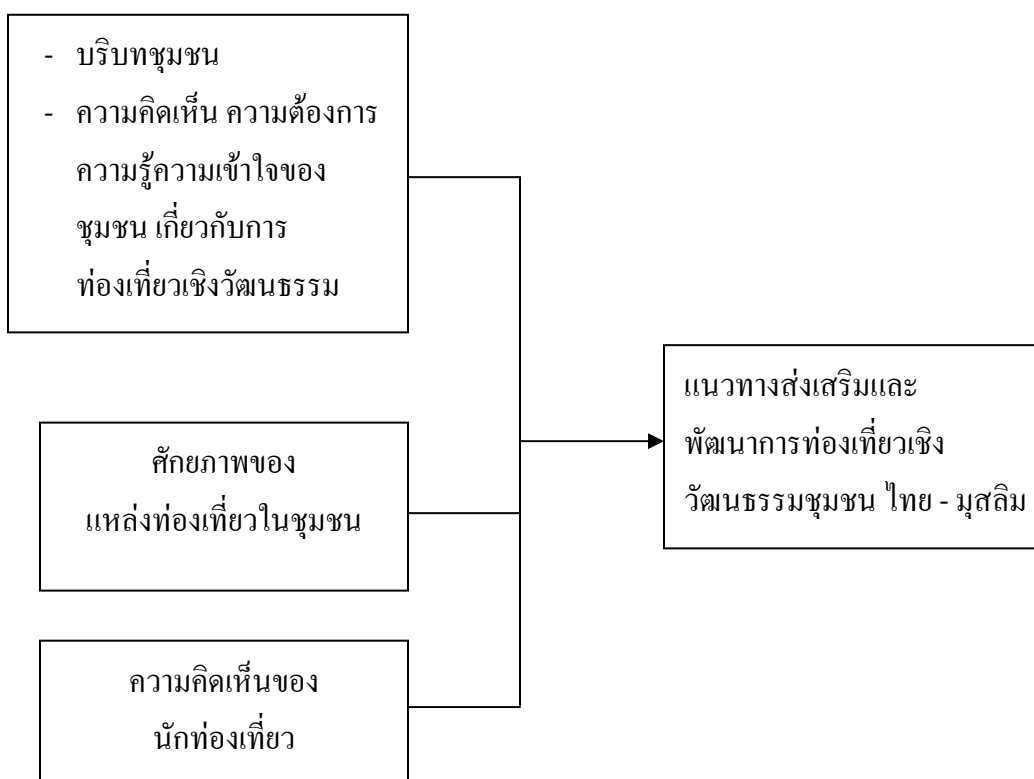
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความคิดเห็น ความต้องการ และความรู้ความเข้าใจของชุมชน เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนป่าตอง และชุมชนประดู่ชัย ตำบลประดู่ชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพ ของแหล่งท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของชุมชน
3. ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนป่าตอง และชุมชนประดู่ชัย
5. ศึกษาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาชุมชนมุสลิมในชุมชนป่าตอง และชุมชนประตูลี้ อำเภอ
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีผู้เป็นพุทธศาสนิกชนรวมอยู่ส่วนหนึ่งด้วย
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาสภาพของสถานที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ โบราณสถาน
วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชนไทยมุสลิม ตลอดจนศักยภาพและความพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่ การจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทย – มุสลิม

กรอบแนวคิดในการวิจัย



วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ 1)หัวหน้าครัวเรือนใน ชุมชนป่าตอง 222 คน และชุมชนประตูลัย 600 คน รวมเป็นจำนวน 822 คน 2)นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 46,980 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ 1)หัวหน้าครัวเรือน จำนวนโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ได้จำนวน 269 คน โดยเก็บเป็นสัดส่วนจากชุมชนประตูลัย 196คน และชุมชนป่าตอง 73 คน 2)นักท่องเที่ยวจากการเปิดตาราง ขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan ได้ 202 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้เครื่องมือคือ แบบสอบถาม 2 ชุด คือ

1. แบบสอบถาม หัวหน้าครัวเรือนในชุมชน
2. แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

1. เป็นช่วงระยะที่เริ่มสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เดือนกุมภาพันธ์ 2551 (2 สัปดาห์)
2. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มแรก หัวหน้าครัวเรือนใน 2 ชุมชน จำนวน 269 คน ในเดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2551 (4 เดือน) กลุ่มที่สอง เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว เดือนมิถุนายน 2551 (1 เดือน)

การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และสภาพของแหล่งท่องเที่ยว จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

ความคิดเห็น ความต้องการ และความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชน พบว่า ทั้งชุมชนประตูลัย และชุมชนป่าตอง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่สำคัญคือ การประกอบการผลิตและจำหน่ายโรตีสายไหม รองลงมาคือแหล่งโบราณสถาน/ศาสนา และ กุโบราณ เจกอะห์หมัด และมีแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ยั่งยืน คือควรจัดให้มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ มีคณะกรรมการดูแลติดตามการดำเนินงาน และกำหนดเขตท่องเที่ยวเฉพาะ มีความต้องการให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 64.5 และร้อยละ 61.1 และต้องการมีส่วนร่วมในประเด็น การขายอาหาร –

สถานการณ์ – ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ชุมชนประจักษ์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ - ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน แต่ละด้านคือ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกิจกรรมในแหล่งชุมชน ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนชุมชนป่าตอง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ระดับน้อยทุกด้าน

ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ชุมชนประจักษ์มีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น คือการร่วมวางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรม การร่วมลงทุนและการร่วมติดตามประเมินผล ขณะที่ชุมชนป่าตองมีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น คือ การร่วมดำเนินกิจกรรม และการร่วมวางแผน และต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง 2 ประเด็นคือการร่วมลงทุน และการร่วมติดตามประเมินผล

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน

ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวอยู่ในวัยทำงาน มีงานทำและมีรายได้ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างเดินทางมาเอง และเดินทางเป็นกลุ่ม มีความต้องการระดับมากในด้าน โครงสร้างพื้นฐาน ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยและด้านการบริหารจัดการ ส่วนในด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวมีความต้องการในระดับปานกลาง

แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนประจักษ์และชุมชนป่าตอง

คณะผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ไว้ 5 แผนงานคือ แผนงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก แผนงานพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน แผนงานรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว และแผนงานพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาความคิดเห็น ความต้องการ ความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ของชุมชนประจักษ์และชุมชนป่าตองโดยภาพรวมแล้วพอจะสรุปได้ว่า ชุมชนประจักษ์และชุมชนป่าตองซึ่งเป็นชุมชนไทย - มุสลิมแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศักยภาพพอที่จะจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในด้าน การมีแหล่งโบราณสถาน/ศาสนสถาน กุโบราณเจดีย์ วัดและมัสยิด (สิ่งดึงดูดใจ) ด้านการคมนาคม(การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ทั้งทางบกและทางน้ำ) และการมีวัฒนธรรม ศิลปะการแสดงที่หาได้ยาก คือลิเกฮูลู รวมทั้งความต้องการของชุมชนเองที่ต้องการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและต้องการมีส่วนร่วมใน การจัดการท่องเที่ยวทุกด้าน

อย่างไรก็ตามชุมชนประจักษ์ และชุมชนป่าตอง ยังมีความจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง และพัฒนา ก่อนข้างมาก เช่น ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนมีการตั้งบ้านเรือนค่อนข้างแออัด และขาดพื้นที่จอดรถ แต่การที่ชุมชนมีความคิดเห็นด้วยว่า ควรจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาจเป็นเพราะมีแหล่งโบราณสถานที่น่าสนใจอยู่ภายในชุมชน รวมทั้งมีศักยภาพ ด้านการบริหารจัดการ จากการมีประสบการณ์การบริหารงานด้านอื่น ๆ ในชุมชนมาแล้วระยะหนึ่ง เช่น การจัดการขยะ การตกแต่งอาคาร บ้านเรือน เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมให้สวยงามน่าอยู่ น่าชม เป็นต้น

การศึกษาความต้องการในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดเชิงเปรียบเทียบระหว่างความต้องการของชุมชนและศักยภาพของชุมชน ซึ่งเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนน่าจะสามาถดำเนินการจัดให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยอาจดำเนินการได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการนำความต้องการด้านต่าง ๆ เข้าสู่กระบวนการวางแผนและพัฒนาโครงการ แต่ควรผ่านขั้นตอนการแปลงความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์และเป้าหมายในแผนชุมชน ซึ่งจะสามารถถือได้ว่าเป็นการวางแผนจากการผสมผสานระหว่างแนวคิดความต้องการชุมชน อันเป็นจุดสำคัญของการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มและตัดสินใจ และยังคงสอดคล้องกับพื้นฐานแนวคิด "การอยู่ดีมีสุข" ตามนโยบายของรัฐบาล และอยู่บนพื้นฐานของปัญหาและผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนอีกด้วย

การศึกษาด้านความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใน 2 ชุมชน มีความต้องการมีส่วนร่วมในระดับปานกลางถึงระดับมาก คือ การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรม การร่วมลงทุน และการร่วมติดตามประเมินผลซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2545)² ที่พบว่าชุมชนที่เป็นชาวบ้านร่องไฮต้องการมีส่วนร่วมระดับมากในด้านการร่วมวางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรม การร่วมลงทุน และการร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งอาจเป็นเพราะชุมชนต้องการร่วมขายอาหาร - เครื่องดื่ม ขายของที่ระลึก ที่สามารถเพิ่มรายได้แก่ชุมชนได้ และอาจเป็นชุมชนที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน มี

การศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเองและมาเป็นกลุ่ม โดยมีความต้องการระดับมากในด้านโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีความเป็นห่วงในสวัสดิภาพของตนเอง และอาจไม่มั่นใจว่าชุมชนจะสามารถพัฒนาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นตามปกติ และสอดคล้องกับการศึกษาของนักวิจัยหลายท่าน (ขวัญฤทัย บุญยะเสนา : 2544³, กาญจนรัตน์ รัตนสนธิ : 2544⁴ และประกอบศิริ ภักดีพินิจ : 2545) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยต้น ๆ ในการที่บุคคลจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง ตามทฤษฎีความต้องการของ มาสโลว์ ที่กล่าวว่าทุกคนมีความต้องการความมั่นคง และความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 หน่วยงานในจังหวัด เช่น เทศบาล หรือจังหวัด ควรส่งเสริมให้ชุมชนได้พัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือทางประวัติศาสตร์โดยให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันจัดทำแผนงานร่วมกับแผนชุมชนซึ่งมีอยู่แล้วตามปกติ ตั้งคณะกรรมการขึ้นรับผิดชอบ ประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าว รวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาที่เป็นสถานที่ใกล้ชิดติดชุมชน และมีพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภายในมหาวิทยาลัย ถึง 4 แห่งด้วยกัน อาจจะมีการเปิดการเจรจาขอเปิดรั้วด้านหลังของมหาวิทยาลัยที่มีสถานท่องเที่ยวให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามาดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวได้ตามความเหมาะสม และแสวงหางบประมาณจากหน่วยงานโดยนำเสนอโครงการขึ้นไปตามโอกาส

1.2 ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ เช่น จัดบ้านแสดงกระบวนการผลิตโรตีสายไหมครบทุกกระบวนการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบความเป็นมา เป็นความรู้และส่งเสริมการขายทั้งโรตีสายไหมและแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จัดบ้านในชุมชนที่พร้อมจะให้นักท่องเที่ยวพักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ บริการนวดแผนโบราณ จัดบ้านแสดงศิลปะการแสดงลิเกฮูลู และประเพณีจำลองของชาวมุสลิมที่มีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนมากไม่เคยทราบและรู้จักมาก่อน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความพร้อมและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนประจักษ์และชุมชนป่าตองและชุมชนใกล้เคียง

2.2 ควรศึกษาการประกอบการผลิตโรตีสายไหมให้มีความเข้มแข็งสามารถเก็บรักษาได้นานแข่งขันกับผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในตลาดได้

2.3 ควรทำวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนโดยสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น(มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา) ร่วมกับเทศบาล อำเภอ จังหวัด และชุมชนร่วมกันหาความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2545). เอกสารประกอบคำบรรยายหลักการพัฒนากองท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ม.ป.ท.
ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2545). สักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา :
กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว).บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ขวัญฤทัย บุญยะเสนา. (2544). การวิเคราะห์อุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภออุ้มผาง
จังหวัดตาก. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม).
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนารัตน์ รัตนสนธิ. (2544). การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับเยาวชนไทย :
กรณีศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี 4 ปีสถาบันราชภัฏเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบ
อิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.